

Bijlagen

bestemmingsplan Céramique

Behoort bij besluit van de raad / ~~B&W~~
der gemeente Maastricht dtd. - 7 NOV. 1989
Dienst SO..... no. SE89-6741

Mij bekend
De Gemeente-Secretaris

Bijlage 1

Wiebenga-hallen

J.B.M. Vercauteren
Fabrieksgebouwen voor de
Société Céramique.
Uit Jan Gerko Wiebenga,
Apostel van het Nieuwe Bouwen.
Redactie: Jan Molema en Peter Baks,
Rotterdam (1987)

● Vanaf 1525 hebben de steenbakkers onbedoeld een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van wat men in de negentiende eeuw de 'Maastrichtse grootindustrie' is gaan noemen.

In het productieproces van steenbakkerij-industrie staat de oven centraal.

De opkomst van de 'ovenindustrie' hangt samen met het feit, dat het in het begin van de negentiende eeuw mogelijk wordt per schip goedkope kolen uit het Luikse bekken aan te voeren. De ontwikkeling van een nieuw oventype voor het bakken van aardewerk, door N.A. Bosch, heeft de groei van de ovenindustrie in Maastricht versterkt. Als in 1851 W. Clermont en J. Chainaye de tweede aardewerkfabriek in Maastricht oprichten, heeft de oven dan ook een groot aandeel in het productieproces. Ze doen de aardewerkfabriek, na faillissement, over aan de firma Lambert et Cie; de fabriek gaat in 1863 over in de Société Céramique.

Na het slechten van de vestingwerken in het jaar 1867, is het mogelijk om het fabrieksterrein te vergroten. De aanvoer van grondstoffen, die in vroeger tijden per schip en via de 'poterne' plaatsvond, kan na de aansluiting op de spoorlijn Maastricht-Luik per trein geschieden. Het spoorwegtracé begrenst het industrieterrein tot aan het begin van deze eeuw. Door verwerving van gronden aan de overzijde van het spoor wordt de mogelijkheid geschapen om nieuwe fabriekshallen te bouwen.

In 1958 gaat de Société Céramique over in de eerste Maastrichtse Aardewerkfabriek van Petrus Regout en wel onder de naam N.V. Sphinx-Céramique.

De situatie

De industrie heeft zich in Maastricht in een tweetal gebieden geconcentreerd. Het eerste ligt op de linker Maasoever met onder andere de Sphinx, de (voormalige) gasfabriek en de Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken. Op de rechter Maasoever ligt het tweede, minder omvangrijke industriegebied met onder andere de Mosa, de Kristal Unie en de tegelfabriek van de Sphinx. Verder liggen nog enkele industrieën verspreid in en nabij de stad, zoals de Céramique in het stadsdeel Wijck en de Eerste Nederlandse Cement Industrie/ENCI aan de oostzijde van de St. Pietersberg. Het huidige driehoekige fabrieksterrein van de Céramique, groot 21 ha, ligt ingeklemd tussen de Akerstraat, de Heugemerweg, de Kennedybrug, de rivier de Maas en de Hoogbrugstraat; vanuit de laatste straat is het terrein via de Hoge Barakken toegankelijk, terwijl een kleine poort in de fabrieksmuur aan de Heugemerweg de plaats aangeeft, waar eens het spoor werd aangesloten op de lijn Maastricht-Luik.

Het fabrieksterrein is ontstaan uit de voormalige vestingsterreinen, de uitbreiding in de negentiende eeuw tot aan het spoorwegtracé en het in het begin van deze eeuw verworven terrein ten zuiden van dit tracé. Op het fabrieksterrein staan gebouwen uit verschillende perioden; enkele stammen nog uit de beginperiode van de aardewerkfabriek, zoals de gebouwen nabij het Huis Jaunez in het noordwesten. In de zuidelijke punt van het fabrieksterrein staan de gebouwen van na 1900 die alle noord-zuid zijn gesitueerd en zijn aangesloten op het spoorwegnet.

De gebouwen¹

Het aan ir. J.G. Wiebenga toegeschreven ontwerp voor het gebouwencomplex op het zuidelijke deel van het terrein is helder en lineair van opzet. Het bestaat in een hoofdgebouw, waarop aan de noordzijde vijf vleugels haaks aansluiten; daarvan hebben er twee dezelfde hoogte als het hoofdgebouw en zijn de overige slechts één verdieping hoog.

Dit plan wordt in 1912 maar gedeeltelijk gerealiseerd. Van de vijf vleugels worden er slechts drie gebouwd en het hoofdgebouw krijgt ter plaatse van de ontbrekende vleugels alleen een betonskelet van de begane grond tot de verdieping, dat wordt dichtgemetseld en van een provisorisch zadeldak voorzien. Dit gedeelte van het hoofdgebouw wordt in 1929 voltooid, waarbij het nieuwe betonskelet niet wordt doorgetrokken vanaf het bestaande, maar 'ernaast' geplaatst.

Het gebouwencomplex heeft geen duidelijke ingang, maar is voorzien van poorten in de twee lage vleugels. Door de functionele opzet van het productieproces kan de fabriekshal met één lift worden bediend. De trappen bevinden zich aan de kopgevels van hoofdgebouw en hoge vleugel.

In 1954 bouwt men pas de vierde vleugel, die echter tweemaal zolang wordt als de eerdere vleugels. De kolommen van de vierde vleugel zijn tot ongeveer een kwart van de eerste verdieping doorgetrokken; een aanduiding, dat er nog twee verdiepingen op de begane grondlaag kunnen worden gebouwd; hergeen echter nooit is gebeurd. Ten slotte is in 1955 de derde vleugel verlengd. De vijfde vleugel ontbreekt nog steeds.

Achter het gebouwencomplex staat een gemetselde schoorsteen, die van een waterreservoir of 'waterslot' is voorzien.

Het hoofdgebouw bestaat in een kelder, begane grond en drie verdiepingen; de bovenste verdieping wordt gevormd door een ruimte, die aanwezig is tussen schaaldak en verdiepingsvloer.

Het gebouw heeft een lengte van 78m, een breedte van 15,50m en een hoogte van 15,40m. De verdiepingen hebben een hoogte van 4,10, 3,60 en 3,50m voor respectievelijk de begane grond, eerste en tweede verdieping en de zolderverdieping. De vleugels zijn 86m lang en respectievelijk 15 en 17m breed. De lage vleugels hebben een verdiepingshoogte van 6,75m gemeten van de vloer tot het hoogste punt in het schaaldak.

Ten oosten van het gebouwencomplex zijn twee hallen opgericht, die

qua ontwerp en uitvoering sterk doen denken aan het complex uit 1912 en vermoedelijk ook onder Wiebenga's leiding tot stand zijn gekomen. De irekstangen van deze schaaldaken zijn ingebetonnerd.

De draagconstructie

De draagconstructie van het gebouwencomplex bestaat in een in het werk gestort betonskelet, dat is samengesteld uit kolommen, balken en dwarsbalken. In de breedterichting van het hoofdgebouw staan een drietal kolommen op een afstand van 7,45m en in de lengterichting is de onderlinge kolomafstand 5,25m. In de noordgevel van het hoofdgebouw treden afwijkingen op in deze maatvoering omdat de twee vleugels van respectievelijk 15 en 17m breed op het hoofdgebouw aansluiten. Over de kolommen lopen in de lengterichting balken waartussen een drietal dwarsbalken zijn ingelaten op een onderlinge afstand van ongeveer 1,76m. Op de plaats waar de dwarsbalken de langsbalk in het midden ontmoeten, krijgen ze een grotere doorsnede met uitzondering van die in de kopgevels. De vloer, die een dikte van 20cm heeft, vormt met het balkenrooster een geheel.

De afmetingen van de kolommen verjongen vanaf begane grond tot derde verdieping, terwijl de balken in alle vloeren dezelfde doorsnede hebben; hetgeen in de kopgevels duidelijk te zien is.

De draagconstructie van de twee lage vleugels van het fabrieksgebouw bestaat in twee rijen kolommen, waarvan één rij kolommen behoort tot die van de hoge vleugel. De langsbalken die over de kolommen lopen, vormen één geheel met het dak.

De schaaldaken hebben géén trekstangen. Dit is mogelijk vanwege de steunberen in de zijgevel en de koppeling met de hoge vleugel.

De draagconstructie van de hoge vleugel is gelijk aan die van het hoofdgebouw en is samengesteld uit drie rijen kolommen, langsbalken en dwarsbalken.

Het enige verschil tussen de draagconstructie van hoge vleugel en hoofdgebouw komt voor op de

begane grond van het hoofdgebouw. Daar veranderen het stramien van de dwarsbalken en de afmetingen van de kolommen. De dwarsbalken krijgen een grotere doorsnede bij de ontmoetingen van de langsbalken in de zijgevels in plaats van die over de middenkolommen.

Her in dit complex toegepaste betonskelet en de betonnen schaaldaken behoren tot de vroegste voorbeelden van deze constructiewijzen in Nederland.

De gebouwen zijn gerealiseerd door de N.V. Industriële Maatschappij van F.J. Stulemeijer en Co.

De verschijningsvorm

De draagconstructie is aan de buitenzijde ingevuld met een borstwering van metselwerk, waarboven gietijzeren ramen zijn aangebracht. Door de in het oog vallende tegenstelling van het donkere metselwerk en het lichtere beton was het skelet in 1912 duidelijk te onderscheiden. Tegenwoordig is het gebouw wit gesausd en zijn de gietijzeren kozijnen vervangen door kozijnen van aluminium. Tussen de kolommen is teikens een tweetal kozijnen geplaatst waartussen een afgestucte penant van metselwerk is aangebracht. De onderdorpel is eveneens van baksteen en loopt van kolom tot kolom. De gemetselde borstwering ligt iets terug ten opzichte van het betonskelet. Op de begane grond is dit verschil groter dan op de bovenliggende verdiepingen, omdat de draagconstructie naar boven toe verjongt. Dit is ook waar te nemen in de ontmoetingen van balken en kolommen in het gevelvlak. In de kopgevels is dit maatverschil per verdieping eveneens te zien. Het gebouw heeft een betonnen schaaldak, dat is bekleed met dakleer. In het dak zijn in de dwarsrichting lichtkappen geplaatst om de zolderverdieping van daglicht te voorzien.

De productie

In het gebouwencomplex wordt sanitair meubilair vervaardigd, dat voornamelijk bestaat uit wastafels en toiletpotten. De kleipap is in grote kuipen op de zolderverdieping

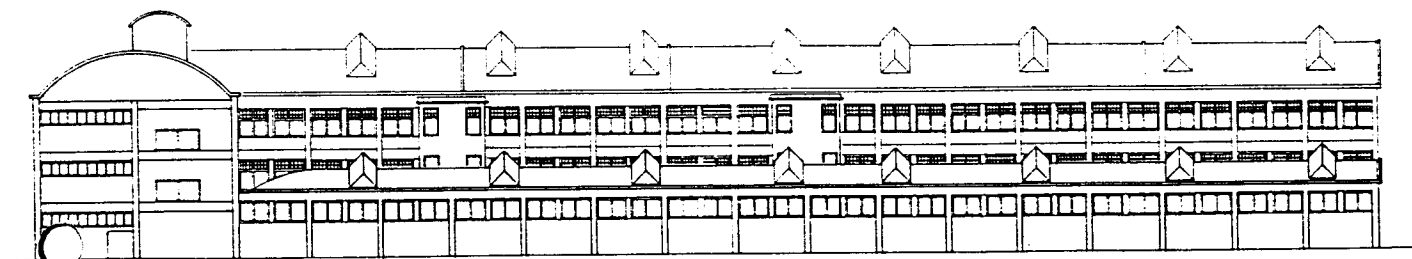
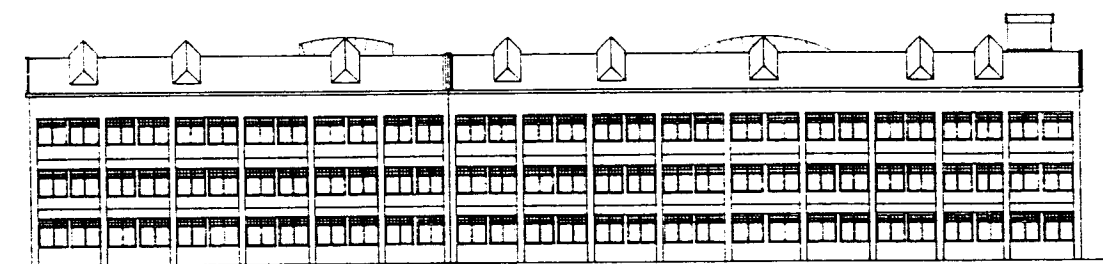
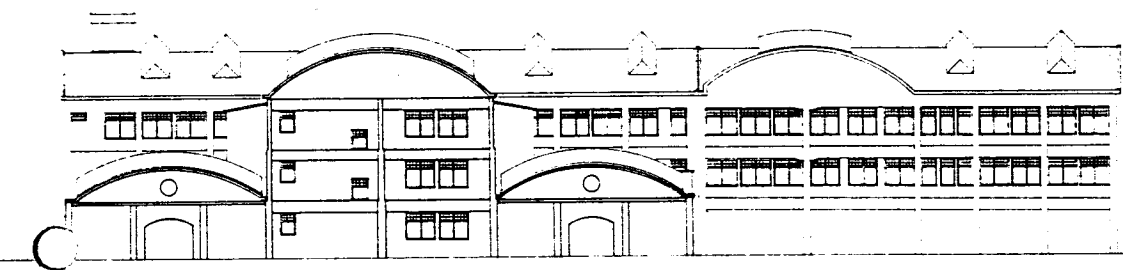
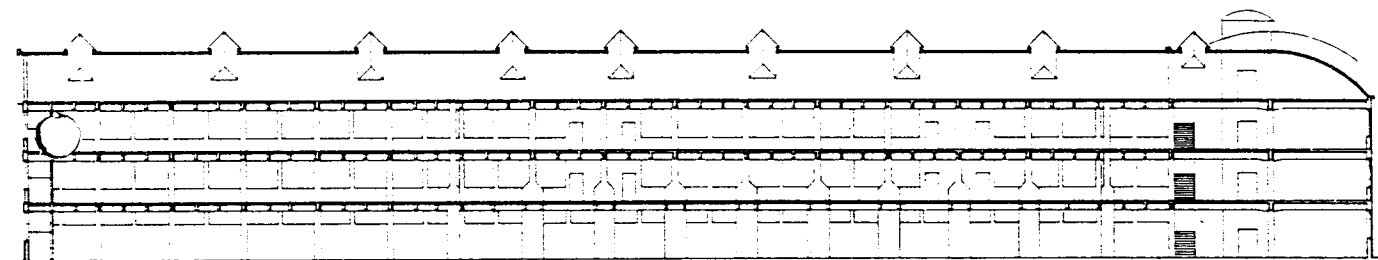
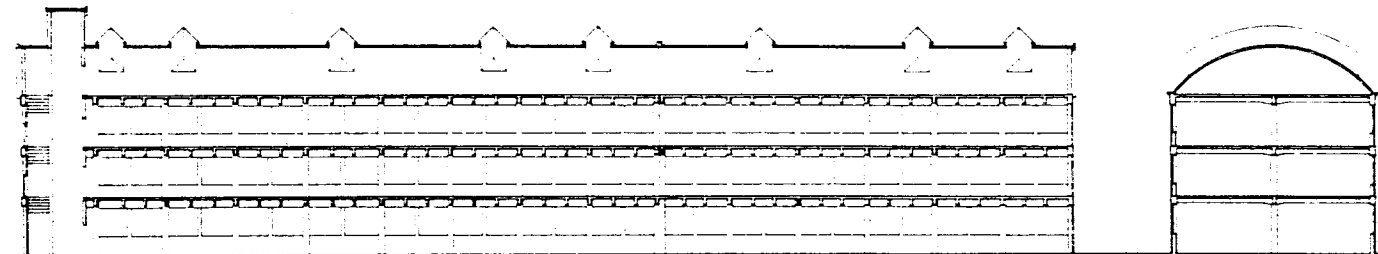
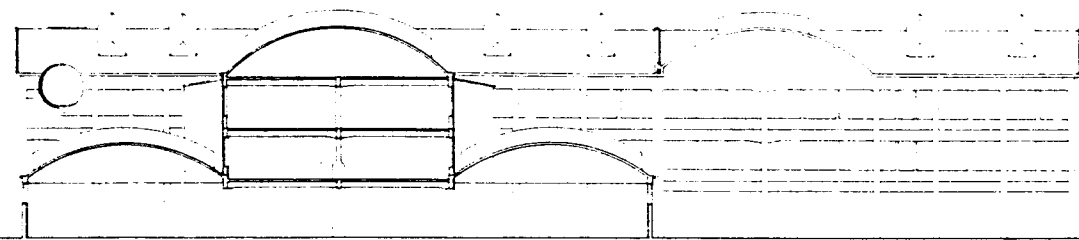
opgeslagen. Via een buizenstelsel wordt de kleipap, deels door middel van de zwaartekracht, getransporteerd naar de afdeling waar de gietvormen staan opgesteld. Na het gietproces volgt een zekere droogtijd, waarna het gedroogde sanitair meubilair met glazuur wordt bespoten. De geglazuurde produkten worden op karretjes geladen, die, in afwachting van het moment waarop ze de oven ingaan, worden opgesteld op een naast de oven gelegen rangeerterrein.

Het bakken van de geglazuurde produkten geschiedt in een tunneloven, die is uitgevoerd in zwaar metselwerk. De tunneloven brandt dag en nacht en het is noodzakelijk om steeds een nieuwe voorraad ongebakken produkten in te brengen om de gewenste temperatuur constant te houden.

Na het bakproces worden de karretjes uit de tunneloven gereden en de eindprodukten worden naar de leveranciers verzonden.

De productie van sanitair meubilair is onlangs stilgelegd.

Jan Bernard Vercauteren

Gevels.